

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความหลากหลายทางชีวภาพ กรณีศึกษาพื้นที่ ตำบลแม่หมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านทรัพยากรป่าไม้
2. เพื่อศึกษาระดับความรู้และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้
3. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อความรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ หัวหน้าครัวเรือน เฉพาะหมู่ 1 - 4 ตำบลแม่หมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง จำนวน 180 คน เป็นเพศชาย 114 คน เพศหญิง 66 คน

การรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาและผู้ช่วยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ร่วมกัน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Systematic Random Sampling โดยวิธีการจับสลากตามเลขที่บ้านอย่างเป็นระบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และใช้แบบสอบถาม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 3 ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม การวัดระดับความรู้ในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ และการวัดระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้

ข้อมูลที่รวบรวมได้ในส่วนของการสัมภาษณ์และการสังเกตได้นำมาเขียนพรรณนาสำหรับข้อมูลที่รวบรวมมาได้ในส่วน of แบบสอบถามได้นำมาวิเคราะห์ โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาค่าร้อยละ (Percentage distribution) การทดสอบสมมุติโดยใช้สถิติการหาความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

5.1 รูปผลการศึกษา

5.1.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่ 1 - 4 ตำบลแม่เม็ก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง จำนวน 180 คน พบว่าเป็นเพศชายร้อยละ 63.30 เพศหญิงร้อยละ 36.70 โดยมีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี ซึ่งอยู่ในวัยที่มีสุขภาพแข็งแรงและสามารถทำงานได้ดี

กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.30 และไม่ได้รับการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 3.90

กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65.60 ได้อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 15 ปี และเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่เกิด และร้อยละ 1.10 ได้อาศัยอยู่ในชุมชนเพียง 1 - 3 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้สมรสกับคนในพื้นที่และอพยพเข้ามาหลังการสมรส

กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพ พบว่ากลุ่มตัวอย่างยึดอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.30 พืชล้มลุกที่ปลูกได้แก่ ถั่วลิสง ข้าวโพด สำหรับต้นไม้ยืนต้นที่ปลูกได้แก่ มะม่วง ลำไย น้อยหน่า โดยส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 4,000 บาท

กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพการเป็นสมาชิกขององค์กรในหมู่บ้าน พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 91.10 เป็นสมาชิกองค์กรในหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มแพทย์แผนโบราณ กลุ่มเกษตร กลุ่มผู้ใช้น้ำ เป็นต้น แต่มีสิ่งที่น่าสนใจที่พบคือ ชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างอาจจะมีสถานภาพการเป็นสมาชิกขององค์กรในหมู่บ้านได้มากกว่า 1 กลุ่ม

กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการใช้ประโยชน์จากไม้ในป่า พบว่ากลุ่มตัวอย่างทุกคนได้ใช้ประโยชน์จากไม้ในป่า โดยให้ทำบ้านเรือนมากที่สุด รองลงมาคือ ทำฟืนและถ่าน สร้างสาธารณประโยชน์ ทำอุปกรณ์เครื่องใช้ และลำดับสุดท้ายทำที่อยู่อาศัยให้สัตว์

กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการใช้ประโยชน์จากป่า พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 53.30 ได้มีโอกาสใช้ประโยชน์จากป่า 0 - 1 วัน/สัปดาห์ และร้อยละ 15.60 มีโอกาสใช้ประโยชน์จากป่ามาก โดยเข้าป่า 5 - 7 วัน/สัปดาห์ เพื่อหาเห็ด หาหน่อไม้ และหาไม้ใช้สอยในการทำบ้านเรือน และทำฟืน

กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ

ต่าง ๆ ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หอกระจายข่าว ผู้นำในชุมชน วิทยุ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในชุมชน ตามลำดับ

5.1.2 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้าน ทรัพยากรป่าไม้ พบว่าชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างในหมู่ 1-4 ตำบลแม่หมอก ได้ให้ความเห็นว่ คน น้ำ และป่า มีความสัมพันธ์กัน ถ้าป่าสูญสิ้นชาวบ้านจะไม่มีน้ำใช้สอย จากผลกระทบของ ภัยที่เกิดจากการเสื่อมโทรมของทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้ชาวบ้านเกิดการ เรียนรู้ มีการใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การบวช ต้นไม้ การตั้งคณะกรรมการตรวจป่า การทำแนวกันไฟ การจัดการเหมืองฝาย

5.1.3 ระดับความรู้ในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ พบว่าชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากร ป่าไม้ในระดับปานกลาง

5.1.4 ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้าน ทรัพยากรป่าไม้ พบว่าชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทาง ชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ในระดับปานกลาง

5.1.5 การศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน จะมีระดับความรู้ความเข้าใจ ในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ต่างกัน ไม่ว่าจะพิจารณาเรื่อง รายได้ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างกัน ยกเว้นเพียง 3 ตัวแปร คือ โอกาสการใช้ประโยชน์จากป่า อายุ และสถานภาพการเป็นสมาชิก ขององค์กรในสังคม จะมีระดับความรู้ความเข้าใจ ในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านทรัพยากรป่าไม้ไม่ต่างกัน

5.1.6 การศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน จะมีระดับการมีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ต่างกัน ไม่ว่าจะพิจารณาเรื่องรายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพการเป็นสมาชิกขององค์กรในหมู่บ้าน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ต่างกัน ยกเว้นเพียง 3 ตัวแปร คือ โอกาสการใช้ประโยชน์จากป่า อายุ และระยะเวลาที่อาศัย อยู่ในชุมชน จะมีระดับของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้าน ทรัพยากรป่าไม้ไม่ต่างกัน

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษานี้มีปัญญาท้องถิ่นกับความหลากหลายทางชีวภาพ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

5.2.1 ชาวบ้านในตำบลแม่เมอก มีวิถีชีวิตไม่แตกต่างจากชาวบ้านในชนบททั่วไป ทั้งที่อยู่ในจังหวัดลำปาง หรือภูมิภาคอื่น ๆ ที่อดีตเติบโตขึ้นมาท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของ ทรัพยากรธรรมชาติทั้ง น้ำ ดิน ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้ชาวบ้านมีความผูกพันกับธรรมชาติ ชาวบ้านได้ผ่านร้อนผ่านหนาวจนเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรู้จักวิธีการใช้ประโยชน์ สามารถจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ เพราะสิ่งเหล่านี้คือรากฐานของการดำรงชีวิตและการใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่เพื่อปรับตัวให้อยู่รอดในสังคม สำหรับวิถีคิดของชาวบ้านนั้นวางความหลากหลาย ของที่มาของทรัพยากร เพื่อประกันความเสี่ยงไว้หลายด้าน เช่น ความเสี่ยงของความไม่แน่นอนทางธรรมชาติ ความจำเป็นที่ต้องพึ่งตนเองในทุกด้าน จะเห็นตัวอย่างจากการจัดการเหมืองฝาย นอกจากนี้ชาวบ้านยังรู้จักใช้ทรัพยากรที่แตกต่างกันไปตามฤดูกาล ชาวบ้านได้สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพในหลายมิติ ได้แก่ การบริโภค การใช้ ทรัพยากร และการเรียนรู้ในการรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรจนเกิดภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน ซึ่ง แสดงถึงความชาญฉลาดในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ ในส่วนของโลกแห่งความ ศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อที่แฝงด้วยระบบคิด ระบบคุณค่า ในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ทรัพยากรชีวภาพที่สมบูรณ์ได้เชื่อมต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน ในขณะที่ชาวบ้านก็ได้มี บทบาทในการจัดการและรักษาทรัพยากรชีวภาพในหลายรูปแบบ เช่น การเข้าร่วมเป็นคณะ กรรมการตรวจป่า การร่วมกิจกรรมบวชต้นไม้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทรัพยากรทางชีวภาพ มีใช้อย่างยั่งยืน

5.2.2 ชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ความ หลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ในระดับปานกลาง เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ รับการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา ประกอบกับชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างมีรายได้น้อยทำให้ขาด โอกาสทางการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่จะส่งเสริมให้มีความรู้เพิ่มขึ้น สำหรับ แหล่งข้อมูลที่ได้รับส่วนใหญ่จะได้รับทางโทรทัศน์มากที่สุด

5.2.3 ชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ชาวบ้านจะเข้ามา มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและกลุ่มของตนเท่านั้น โดยจะมีส่วนร่วมใน การปฏิบัติมากกว่าการมีส่วนร่วมในการวางแผนและมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่ง 2 กรณีนี้ จะเกิดกับชาวบ้านที่เป็นกลุ่มผู้นำในชุมชนมากกว่า

5.2.4 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจในการ อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้

1) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ และโอกาสการใช้ประโยชน์จากป่า

จากการศึกษาพบว่า โอกาสการใช้ประโยชน์จากป่าไม่มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ แต่รายได้มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพราะหากชาวบ้านมีรายได้มากขึ้นแนวโน้มที่จะได้รับการศึกษาและได้รับข้อมูลข่าวสารย่อมมากขึ้นด้วย

2) ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน สถานภาพการเป็นสมาชิกขององค์กรในหมู่บ้าน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

จากการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนอายุ และสถานภาพการเป็นสมาชิกขององค์กรในหมู่บ้านไม่มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้

5.2.5 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้

1) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ และโอกาสการใช้ประโยชน์จากป่า

จากการศึกษาพบว่า รายได้มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนโอกาสการใช้ประโยชน์จากป่าไม่มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้

2) ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน สถานภาพการเป็นสมาชิกขององค์กรในหมู่บ้าน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

จากการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา สถานภาพการเป็นสมาชิกขององค์กรในหมู่บ้านและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนอายุและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้

5.2.6 เปรียบเทียบผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง "ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความหลากหลายทางชีวภาพ : กรณีศึกษา พื้นที่ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง" ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ วิไลพร สมบูรณ์ชัย (2534) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดลำปาง พบว่าระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นแตกต่างกันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะชาวบ้านตำบลแม่มอกมีสภาพแวดล้อมไม่แตกต่างกัน หมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลนี้จะมีการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติ มีกฎ มีระเบียบเป็นแบบอย่างเดียวกัน เมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นในหมู่บ้านชาวบ้านจะต้องเข้าร่วมกิจกรรม หากชาวบ้านคนใดไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นได้ จะต้องถูกปรับเป็นเงินจำนวนมาก เพื่อเป็นการบำรุงกิจกรรมที่จัดขึ้น

การศึกษาของสุจินต์ ดาววีระกุล (2527) ที่ได้ศึกษาเรื่อง "ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษากรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดดีเด่นระดับจังหวัด ของจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี พ.ศ. 2527" พบว่า อายุ และรายได้ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อุบลวรรณ สืบบุคคล (2529) ที่ได้ศึกษาเรื่อง "ปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัย : ศึกษากรณีการตั้งถิ่นฐานใหม่ของผู้มีรายได้น้อย โครงการฟื้นฟูนครบางบัว กรุงเทพมหานคร" สำหรับการศึกษาชาวบ้านตำบลแม่มอกในครั้งนี้ พบว่า อายุ ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุจินต์ ดาววีระกุล และอุบลวรรณ สืบบุคคล สำหรับรายได้ของชาวบ้านตำบลแม่มอกมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของสุจินต์ ดาววีระกุล และอุบล สืบบุคคล ซึ่งพบว่า รายได้ของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ ควรให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของขบวนการในการดำเนินกิจกรรม เริ่มตั้งแต่ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำงาน ร่วมตัดสินใจ และร่วมประเมินผลหลังจากทำกิจกรรม ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ความ

หลากหลายทางชีวภาพด้านทรัพยากรป่าไม้ ควรจะตั้งอยู่บนหลักของการให้ชาวบ้านสามารถที่จะช่วยตนเองได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพแก่ชาวบ้านในชนบท ควรอาศัยกลุ่มผู้นำในชุมชน ผู้อาวุโส หรือผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนที่ชาวบ้านให้ความนับถือ โดยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเพียงพอ ที่จะสามารถให้ความรู้แก่ชาวบ้านต่อไปได้อย่างถูกต้อง ในส่วนของสื่อมวลชน ถึงแม้จะมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านก็ตาม แต่สื่อมวลชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะโทรทัศน์ที่ชาวบ้านมีโอกาสได้รับมากที่สุด ส่วนใหญ่ยังอยู่ในรูปแบบของการให้ความบันเทิง จะมีสาระความรู้ที่สอดแทรกเข้าไปเพียงเล็กน้อย ประกอบกับการรับรู้ของบุคคลก็เป็นเพียงการรับรู้แบบผ่านหูผ่านตาเท่านั้น ในขณะที่ผู้นำในชุมชน ผู้อาวุโสหรือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้านในชุมชน สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในชนบทเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยให้กลุ่มผู้นำเหล่านี้ได้รับความนับถือและประชาชนเชื่อถือ โอกาสที่ผู้นำเหล่านี้จะให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายจึงเป็นไปได้สูงมาก

เนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ที่ควรจะให้แก่ชาวบ้านควรประกอบด้วยประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

ก. ความหลากหลายทางชีวภาพและความสำคัญของทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

ข. ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ จากการกระทำของมนุษย์ และผลกระทบต่อมนุษย์อันเนื่องมาจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากร

ค. แนวทางในการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ

การให้ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพแก่ประชาชนต้องไม่มุ่งเน้นเฉพาะกลุ่มบุคคล หรือเฉพาะเพศ เฉพาะวัย แต่จะต้องให้ความรู้ความเข้าใจโดยถือว่าทุกคนมีส่วนได้เสียร่วมกัน ทุกคนต้องมีหน้าที่ในการรับผิดชอบร่วมกัน

5.3.2 ควรกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรให้กับองค์การชุมชนในตำบล เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและทำกิจกรรมจัดให้มี

5.3.3 มีการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่

5.3.4 ในภาครัฐควรจะศึกษาชุมชนเพื่อทำความเข้าใจกับระบบคุณค่า ระบบคิด และวัฒนธรรมของชุมชน เพราะจะสามารถประมวลสถานภาพภูมิปัญญา ความคิดเห็นภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานในการทำงานร่วมกับชาวบ้านและนำมาวางแผนและกำหนดเป้าหมายในการสนับสนุนชุมชนได้อย่างสอดคล้อง

5.3.5 มีการส่งเสริมองค์กรชุมชนให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น โดยให้ตัวแทนองค์กรชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การทำกิจกรรม และการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

5.3.6 คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบลควรจะเข้ามาดูแล และให้การสนับสนุนองค์การชาวบ้านที่จัดการทรัพยากร โดยจัดทำเป็นแผนงานด้านการอนุรักษ์ของตำบล

5.3.7 ควรมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนในท้องถิ่น โดยการเล่าหรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังซึ่งเป็นเยาวชนได้เห็นคุณค่าและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในชุมชนไทย

5.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

5.4.1 การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนศึกษาความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป และในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมุ่งเน้นจำเพาะเจาะจงลงไป และมุ่งเน้นปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านอื่น ซึ่งอาจจะมีผลต่อทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ

5.4.2 ควรจะมีการศึกษาความรู้และการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับประชาชนว่ามีความรู้และมีส่วนร่วมเกี่ยวกับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพกันอย่างไร เพราะเจ้าหน้าที่เหล่านี้เป็นบุคคลสำคัญที่จะนำความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น

5.4.3 ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบความรู้และการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติในพื้นที่กับประชาชนในชุมชนต่อปัญหาทรัพยากรความหลากหลายและศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อเปรียบเทียบว่าแตกต่างกันหรือไม่ ในการแก้ไขปัญหาลำเนาแต่ละฝ่ายคาดหวังว่าควรจะเป็นหน้าที่ของใคร